

Bruk av
PICTOGRAMMER
i
TROSLIV
og
TROSOPPLÆRING

Enkel veiledning med praktiske eksempler

5. UTGAVE
(12.11.2019)

© 2019 DagligData AS, Skien

Innhold

<i>Kort om språk og kommunikasjon</i>	3
<i>Hva er egentlig pictogrammer?</i>	3
<i>Hvem trenger pictogrammer?</i>	3
<i>Hvordan får jeg tak i pictogramillustrasjonene?</i>	4
<i>Noen eksempler på bruksmåte</i>	5
<i>Pictogramkort 30x30cm (24 stk)</i>	7
<i>"Pictogramklistremerker til bruk i trosopplæringen"</i>	11
<i>Pictogramklistremerker 5x5cm (30 ulike- 4 av hver)</i>	11
<i>Pictogramklistremerker 3x3cm (36 ulike- 6 av hver)</i>	11
<i>Pictogrammer til gudstjenesteprogram</i>	12
<i>Send oss tips og idéer!</i>	16

*Dette heftet er utarbeidet av cand.theol./daglig leder **Asgeir Høgli**, DagligData AS, etter idé av integreringskonsulent **Einar Sand**, Agder og Telemark bispedømme. En takk også til Spesialprest Inkluderende kirkeliv **Rune Rasmussen** for viktige bidrag.*

© 2019 DagligData AS, Skien

*Pictogram Ideogram Communications © 1980 Subhas C. Maharaj
Pictogram.se © Specialpedagogiska skolmyndigheten*

Kort om språk og kommunikasjon

Kommunikasjon mellom mennesker kan langt på vei sammenfattes til at det handler om å forstå hverandre. Å forstå hva andre tenker og bli forstått når det er tanker og inntrykk vi selv vil meddele til andre.

Alle mennesker har behov for å forstå verden rundt seg og menneskene rundt seg.

Men alle trenger også å bli forstått. Vi trenger opplevelsen av at andre forstår våre behov og lengsler, og vi trenger opplevelsen av å være en bidragsyter til fellesskapet rundt oss.

Hva er egentlig pictogrammer?

Pictogram er sterkt forenklede, detaljfattige symboler, som er utformet for å gi tydelig informasjon som skal kunne oppfattes raskt og helst over språkgrensene.

Pictogram er grafiske symboler, fremstilt med hvite figurer mot en sort bakgrunn. Selve bildet trer dermed tydelig fram og blir lett å oppfatte for de fleste.

Miljøet rundt brukerne oppfatter pictogrammene som enkle, fordi de fleste har likhetstrekk med virkligheten, (ikonitet). En tannbørste ser ut som en tannbørste.

Pictogrammene illustrerer hvert enkelt begrep på en måte som gjør disse symbolene velegnet innenfor alternativ og støttet kommunikasjon for mange ulike brukergrupper, enten som erstatning for eller i kombinasjon med tale.

Pictogrammene fungerer som et signal, der avkodingen skjer i en helhet, der en slipper å sette sammen biter av informasjon for å forstå meningen. Terskelen for slik ikonisk kommunikasjon er langt lavere enn for lesing og talespråk. Og den kan derfor gi mulighet for aktiv kommunikasjon for mange brukere som ikke behersker tale eller andre kommunikasjonsformer.

Mange har også stor nytte av å kombinere bruken av pictogrammer med manuelle tegn.

Hvem trenger pictogrammer?

Det er utarbeidet flere eksempler på **strukturerte metodiske opplegg**, som setter pictogrammene inn i en mer språklignende sammenheng.

Pictogram brukes i dag i mange sammenhenger både på skoler med spesialundervisning, i voksenopplæring, på tilrettelagte arbeidsplasser og dagsenter, i tilrettelagte hjem og boliger så vel som i gudstjenester og andre sammenhenger der det tilrettelegges for at alle skal kunne delta.

Pictogram brukes i første rekke som hjelpemiddel for mennesker med utviklingshemming eller autisme evt. i kombinasjon med hørsels- eller synshemming, men forsøk viser at bruk av pictogrammer også har stor nytteverdi som støtte for barn med lese- og skrivevansker og for mennesker med fremmedspråklig bakgrunn.

Hvordan får jeg tak i pictogram-illustrasjonene?

Firmaet DagligData AS i Skien distribuerer pictogramsamlingen i Norge, og utvikler og selger også diverse materiell som inneholder pictogrammer. Dette gjelder bl.a. klistremerker, pappkort, puslespill og CD-plater med alle pictogrammene som grafikkfiler.

Se mer informasjon på www.pictogram.no.

DagligData AS leverer også dataprogrammet DagligSpråk for Windows, som blant annet lar deg "skrive med pictogrammer" i tillegg til tekst med tegnspråkillustrasjoner. Det vil si at du kan taste inn enkeltord eller setninger, som illustreres med pictogrammer (eller tegn-illustrasjoner) etter hvert som du skriver. Det ferdige dokumentet kan så skrives ut som fra andre Windows-programmer.

Se mer informasjon på www.dagligdata.no.

Noen eksempler på bruksmåter

Pictogrammer brukes både som informasjon og i kommunikasjon.

Egentlig er det bare fantasien setter grenser for bruken, og nedenfor følger noen eksempler på bruksmåter for pictogrammer i kirkelig sammenheng, for deg som trenger litt hjelp til å komme i gang:

- Informasjon om menighetens aktiviteter: Hver aktivitet markeres med et pictogram i tillegg til skrift og evt. bilde
- Innbydelse til møter, kurs eller samlinger: Eks: Konfirmantinnskrivning der en markerer hovedpunktene i en skriftlig innbydelse til konfirmanttiden med pictogrammer.
- Til bruk i programmer som for eksempel gudstjenesteprogram, leirprogram, klubbkveldprogram osv. Sammen med skrift og evt. illustrasjoner kan pictogrammer brukes for å tydeliggjøre gangen i samlingen. Man bruker ett pictogram for hvert ledd.
- Presentasjon av opplysninger i program eller ark eller på PowerPoint: Bruk pictogrammer for å tydeliggjøre de ulike delene. Dette vil være til hjelp også for mennesker med lesevansker.
- Markering av rom/interiør i kirker, forsamlingshus og menighetshus: Dette er en bruk som både kan være aktuell som en permanent ordning eller som kan brukes ved for eksempel kirkebesøk der en har barn eller unge med slike behov. Mange vil kjenne igjen pictogrammene fra egen hverdag i hjem, skole og avlastning.
- Markering av hovedpoeng i preken/andakt/undervisning: Enten det er i gudstjenesten, konfirmantundervisningen, klubbandakten, søndagsskolen eller lignende, egner pictogram seg godt til å markere dagens hovedpoeng. En kan bruke et stort pictogram og vise dette fram og evt. supplere med å lime inn et lite pictogram på et eget ark eller kort til å ta med hjem.
- For dem som bruker pictogram som kommunikasjon, vil det være viktig at ledere i kirken kan kommunisere med vedkommende på det språk han eller hun bruker. En bygger hele setninger med subjekt, verb og ett eller flere objekter ved hjelp av pictogrammer. Pictogrammer er manipulerbare, dvs. at hvert enkelt lett kan byttes ut og erstattes med et annet som gir setningen en annen mening.

Pictogrammer brukes ofte i sammenheng med både manuelle tegn (tegnspråk eller tegn-til-tale) og bilder. Pictogrammer og tegn er symboler som gir uttrykk for begreper, mens bilder viser konkrete. Det er for eksempel naturlig å bruke bilder i stedet for pictogrammer for "jeg" og "du" når vi snakker om konkrete enkeltpersoner. Likedan er det naturlig å bruke et bilde av den kirken eller forsamlings- eller menighetshuset når en skal informere om hvor en skal.

Bilder kan også brukes mer som symboler for mer generelle begreper, selv om dette for svært mange brukere er helt uaktuelt, fordi det lett kan skape usikkerhet og forvirring.

For mange vil det for eksempel være svært vanskelig, og i praksis umulig, å benytte fotografi av sin egen mor og far til å representere de mer generelle *begrepene* "mor" og "far". Setningen "Jeg har snakket med din far" blir for de fleste meningsløs hvis begrepet "far" illustreres med bilde av "feil far".

- Lek og samspill: Pictogram kan også brukes til lek og samspill som for eksempel bildelotto, puslespill eller ulike former for bingo.

Hva med for eksempel å lage en "kirkebingo" med klistremerker av kirkepictogrammer? Lag et bingoark med 4x4 eller 5x5 ruter, gi deltakerne et ark med klistremerker av kirkepictogrammer og la dem lime inn og lage sitt eget bingoark. Deretter spiller en bingo. Brukt i lek og samspill i en gruppe der det er barn og unge med særskilte behov, skaper samhörighet og forståelse.

Pictogramkort 30x30cm (24 stk)

Gjennomgang av Pictogrammene i TEMAPAKKE 1 med enkle tips til bruk i trosopplæringsammenheng.

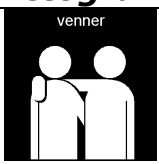

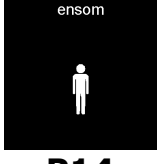

Under hver illustrasjon finner du identifiseringskoden for hver enkel pictogramillustrasjon i pictogramsystemet. Dette vil hjelpe den som tilrettelegger undervisning for etablerte pictogrambrukere til å finne frem det tilsvarende pictogrammet i brukerens kommunikasjonssystem.

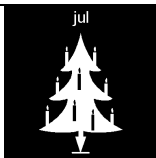

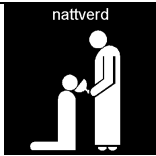
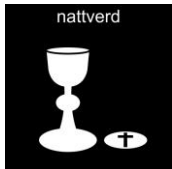

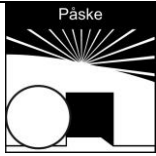

Pictogramsystemet utvides og forbedres kontinuerlig.

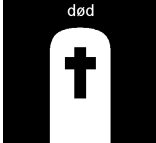
Noen av pictogrammene på storkortene finnes også i en endret (nyere) utgave. Disse er gjengitt med rød eller grå skrift på kategorinavnet under illustrasjonen. Teksten som er knyttet til hvert enkelt pictogram kan også bli endret fra tid til annen.

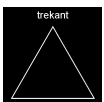

Det er derfor ikke sikkert at teksten på f.eks. "storkortene" er identisk med den som finnes på annet pictogrammaterieell som er i bruk i barnehager, skole eller andre sammenhenger. Det vil avhenge av blant annet når det aktuelle materialet er produsert.

Rutene med "Forklaring med eksempler på bruk" er ikke fylt ut i denne utgaven av veiledningsheftet. Her kan du selv fylle ut med temaer, bibelsteder, aktuelle sanger eller liturgiske ledd og dager i kirkeåret der du synes det aktuelle pictogrammet kan benyttes.

Pictogram	Betydning	Forklaring med eksempler på bruk
	venner vennskap respekt fellesskap	5x5 klistremerke på ark nr 1003 + 5011 3x3 klistremerke på ark nr 46 + 3001
	glad	5x5 klistremerke på ark nr 1082 + 5011 3x3 klistremerke på ark nr 20 + 3001
	ensom	5x5 klistremerke på ark nr 1219 + 5011 3x3 klistremerke på ark nr 238 + 3001
	lei seg	5x5 klistremerke på ark nr 1083 (+ 5014) 3x3 klistremerke på ark nr 21 + 3001
	kom invitasjon	5x5 klistremerke på ark nr 1118 + 5011 3x3 klistremerke på ark nr 158 + 3001

 <p>U8</p>	<p>julekrybbe julaften</p>	<p>5x5 klistremerke på ark nr 1246 + 5011 3x3 klistremerke på ark nr 243/293 + 3002</p>
 <p>U1</p>	<p>jul juletre</p>	<p>5x5 klistremerke på ark nr 1121 + 5012 3x3 klistremerke på ark nr 139/293 + 3001</p>
 <p>Z176</p> 	<p>engel sendebud fra Gud, budbringer</p>	<p>5x5 klistremerke på ark nr 1276 3x3 klistremerke på ark nr 294</p>
 <p>Z51</p> <p>Z173</p>	<p>nattverd skjærtorsdag</p>	<p>5x5 klistremerke på ark nr 1260/1261 + 5012 3x3 klistremerke på ark nr 243/292 + 3001</p>
 <p>U32</p>	<p>langfredag korsfestelse Jesus på korset</p>	<p>5x5 klistremerke på ark nr 1249 / 5012 3x3 klistremerke på ark nr 292 + 3001</p>
 <p>U56</p> <p>Z64</p> <p>U2</p>	<p>påskemorgen morgen påske påskeegg</p>	<p>5x5 klistremerke på ark nr 1263 + 5012 3x3 klistremerke på ark nr 245 + 3001</p>

<p>sommerferie</p> <p>O42</p>	<p>sommerferie liv/levende</p>	<p>5x5 klistremerke på ark nr 1212 + 5012 3x3 klistremerke på ark nr 260 + 3002</p>
<p>Kristi himmelfartsdag</p> <p>U37</p>	<p>Kristi himmelfartsdag</p>	<p>5x5 klistremerke på ark nr 1250 + 5013 3x3 klistremerke på ark nr 292 + 3002</p>
<p>Pinse</p> <p>U39</p>	<p>pinse pinsedag</p>	<p>5x5 klistremerke på ark nr 1250 + 5013 3x3 klistremerke på ark nr 292 + 3002</p>
<p>dåp</p> <p>T128</p>	<p>dåp</p>	<p>5x5 klistremerke på ark nr 1242 + 5013 3x3 klistremerke på ark nr 264 + 3002</p>
<p>bibel</p> <p>D167</p>	<p>bibel Guds Ord</p>	<p>5x5 klistremerke på ark nr 1173 + 5013 3x3 klistremerke på ark nr 293</p>
<p>be</p> <p>T126</p>	<p>be bønn</p>	<p>5x5 klistremerke på ark nr 1242 + 5013 3x3 klistremerke på ark nr 264/294</p>
<p>Allehelgens dag</p> <p>U17</p>	<p>allehelgensdag tenne lys på graven</p>	<p>5x5 klistremerke på ark nr 1248 + 5014 3x3 klistremerke på ark nr 293</p>
<p>død</p> <p>Z18</p>	<p>død gravstein</p>	<p>5x5 klistremerke på ark nr 1139 + 5014 3x3 klistremerke på ark nr 145 + 3002</p>

 <p>tilgi</p> <p>Z70</p>	<p>tilgi tilgivelse</p>	<p>5x5 klistremerke på ark nr 1264 + 5014 3x3 klistremerke på ark nr 238 + 3002</p>
 <p>takk</p> <p>Z12</p>	<p>takk takke takknemlig</p>	<p>5x5 klistremerke på ark nr 1138 + 5014 3x3 klistremerke på ark nr 145 + 3002</p>
 <p>Q30</p> <p>trekant</p> <p>Z48</p>	<p>Gud Faderen Gud Fader</p> <p>trekant Ånd – sjel – legeme</p>	<p>5x5 klistremerke på ark nr 1275 3x3 klistremerke på ark nr 294</p>
<p>Jesus Kristus</p> <p>Z165</p> 	<p>Jesus Kristus</p>	<p>5x5 klistremerke på ark nr 1275 3x3 klistremerke på ark nr 294</p>
<p>Den hellige ånd</p> <p>Z158</p> 	<p>Den hellige ånd</p>	<p>5x5 klistremerke på ark nr (1274) 1276 3x3 klistremerke på ark nr 294</p>

“Pictogramklistremerker til bruk i trosopplæringen”

Pictogramklistremerker leveres i to størrelser, 3x3 cm og 5x5 cm.

På arkene med formatet 3x3 cm er det 54 klistremerker (9 rader med 6 i hver), mens arkene med 5x5 cm merker er det 20 (5 rader med 4 i hver).

I Temapakke 6, “Pictogramklistremerker til bruk i trosopplæringen” finner du til sammen 10 ark med klistremerker:

6 ark med til sammen 120 merker i formatet 5x5 cm (30 ulike) og

4 ark med til sammen 216 merker i formatet 3x3 cm (36 ulike).

Hvis du ønsker klistremerker med andre pictogrammer enn de som følger med i denne temapakken, enten i formatet 5x5 eller 3x3 cm, kan du sende din “bestilling” til pictogram@dagligdata.no, så får du ark med henholdsvis 20 (5x5) eller 54 (3x3) pictogramklistremerker etter eget valg!

I gjennomgangen av Pictogram-storkortene i TEMAPAKKE 1 ovenfor, vil du også finne en henvisning til hvilket klistremerkeark du gjenfinner pictogrammene fra de enkelte storkortene, og i de neste avsnittene kan du se hvilke pictogrammer som finnes på de enkelte klistremerkearkene.

Pictogramklistremerker 5x5cm (30 ulike- 4 av hver)

Her følger et enkelt oppsett med oversikt over klistremerkearkene med pictogrammer i formatet 5x5 cm:

Ark 1275: Gud, gudstjeneste, Jesus, julaften, juletre.

Ark 1276: kjærlighet, menighet, engel, tro, Den Hellige Ånd.

Ark 5011: venner, glad, ensom, kom, julekrybbe.

Ark 5012: jul, nattverd, langfredag, morgen, sommerferie.

Ark 5013: Kristi himmelfartsdag, pinse, dåp, bibel, be.

Ark 5014: allehelgensdag, død, tilgi, takk, lei seg.

Pictogramklistremerker 3x3cm (36 ulike- 6 av hver)

Her følger et enkelt oppsett med oversikt over klistremerkearkene med pictogrammer i formatet 3x3 cm:

Ark 293: konfirmasjon, allehelgensdag, prest, kirkegård, alter, bibel, salmebok, julaften, juletre.

Ark 294: Gud, Jesus, Den Hellige Ånd, engel, tro, kjærlighet, bønn, menighet, gudstjeneste.

Ark 3001: venner, glad, ensom, lei seg, kom, jul, nattverd, langfredag, morgen.

Ark 3002: sommerferie, Kr.himmelfartsdag, pinse, dåp, be, død, tilgi, takk, julekrybbe.

Pictogrammer til program for gudstjenester, andakter m.m.
 Nedenfor gjengis pictogrammer som kan være nyttige når du vil gjøre det lettere for alle å følge med i f.eks. et gudstjenesteprogram.

Samlingen med alle pictogrammene som enkelt-filer kan bestilles fra www.pictogram.no.

Pictogram	Betydning	Forklaring med eksempler på bruk
 U52	gudstjeneste	gudstjeneste velsignelse
 N3	musikk	preludium postludium musikkinnslag
 S147 S105	vindfang inngang	inngang prosesjon
 T220	gå på rekke	prosesjon
 T4	synge	sang salme
 Z70	tilgi	syndsbekjennelse
 T126	be	bønn forbønn

 T42	lese	skriftlesning
 T31 T153	lytte predikant	preken tale
 T43	huske på	huske minneord kunngjøringer
 S84	alter	trosbekjennelse
 D24	papir	kunngjøringer
 T6	bære	offer
 D9	stearinlys	lystenning
 T128	dåp	dåp
 Z51	nattverd	nattverd

 <p>Z173</p>	<p>nattverd</p>	
 <p>Z12</p>	<p>takk</p>	<p>takk</p>
 <p>T191</p>	<p>hilse</p>	<p>hilse</p>
 <p>U16</p>	<p>høymesse</p>	<p>prest liturg</p>
 <p>A31</p>	<p>vi</p>	<p>alle menigheten</p>

Send oss tips og idéer!

Det arbeides med en ny og utvidet utgave av dette heftet!

Send derfor gjerne kommentarer og forslag til forbedringer til DagligData AS, pictogram@dagligdata.no så snart som mulig, slik at senere utgaver av dette heftet kan være til enda bedre nytte i arbeidet med å inkludere alle i landets menigheter.

Spesielt velkommen er nye idéer og konkret beskrivelse av hvordan pictogrammer kan være til nytte i trosliv og trosopplæring.

Velkommen til samarbeid !